

ارزیابی کیفی بروندادهای علمی پژوهشگران با استفاده از واژه های کلیدی مشابه

دربافت مقاله: ۹۲/۱۲/۱۶ پذیرش مقاله: ۹۳/۳/۳

چکیاد

آرام تیرگر (PhD)^۱

موسی یمین فیروز (PhD)^۲

زهرا دهقان (MA)^۲

سابقه و هدف: هر یک از شاخص های ارزیابی کمی و کیفی بروندادهای علمی پژوهشگران دارای مزایا و معایبی هستند. در این پژوهش امکان بهره گیری از واژه های کلیدی بعنوان انزاری جهت ارزیابی کیفی پژوهش ها برای جمعی از محققان دانشگاه علوم پزشکی بابل مورد بررسی قرار گرفته است.

مواد و روش ها: این مطالعه به صورت مقطعی و برای یک دوره شش ساله، از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰ میلادی در میان مقالات منتشرش از سوی کلیه اعضای هیأت علمی دانشگاه که نویسنده اول بوده و دست کم دو مقاله طی این دوره منتشر کرده و این مقالات در مجلات نمایه شده در پایگاه WOS منتشر شده بود، به اجرا گذاشده شد. به منظور جمع آوری داده ها از فرم جمع آوری اطلاعات متناسب با اهداف پژوهش استفاده شد و برای ارزیابی کیفی پژوهش های هر محقق، واژه های کلیدی همسان با متراff در مقالات مختلف یک مؤلف، جمع آوری و از نظر تکرار مورد بررسی قرار گرفت. به منظور پردازش داده ها از شاخص های آمار توصیفی و استنباطی و نرم افزار آماری SPSS16 استفاده گردید.

یافته ها: طی دوره مورد نظر ۱۲۷ مقاله از محققین این دانشگاه در پایگاه WOS نمایه شده است. از مجموع ۳۰۰ واژه مورد استفاده توسط ۲۵ محقق دارای دو یا بیش از دو مقاله، ۲۱ واژه تکراری با متراff درون ۱۱ مقاله مورد استفاده قرار گرفت. با توجه به این یافته ها نسبت کلی مقالات دارای کلیدواژه های تکراری ۱۶٪ و نسبت واژه های تکراری به کل واژه ها ۷٪ بود. پردازش آماری داده ها، با استفاده از آزمون رگرسیون خطی گویای رابطه معکوسی بین تعداد مقالات هر مؤلف با نسبت کلیدواژه های تکراری یا متراff در مقالات وی بوده است. بگونه ای که با افزایش تعداد مقالات هر مؤلف از ۲ به ۵، مشاهده تکرار واژه به ازاء بابل، خیابان گنج افروز، دانشگاه علوم پزشکی بابل،

نویسنده مسئول: دکتر آرام تیرگر

دانشکده پزشکی، گروه آموزشی پزشکی اجتماعی

بابل، خیابان گنج افروز، دانشگاه علوم پزشکی بابل،

هر مقاله به ترتیب از ۰/۰۳ به ۰/۰۷۵ و درنهایت به صفر درصد تقیل یافته است.

نتیجه گیری: پایین بودن نسبت واژه های کلیدی همسان و متراff در مقالات یک محقق را شاید بتوان نشانی از پراکنده کاری

و عدم همسویی در فعالیت های پژوهشی دانست. بنابراین، در ارزیابی کیفی بروندادهای علمی پژوهشگران، توجه به همسوی و

Email: aramtirgar@yahoo.com

وازگان کلیدی: شاخص های علم سنجی، پژوهشگران، بروندادهای علمی، واژه های کلیدی

مقدمه

شاخص اج (H-index)، جی (G Index)، وا (Y Index) و جز اینها به وجود آمده اند تا بتوانند شکاف موجود را پر کنند. این شاخص های جدید که معمولاً بومی سازی شده هستند، در سنجش تولیدات علمی به جنبه های کیفی نیز در کنار شاخص های کمی توجه دارند؛ اما فقر مبانی نظری و معرفت شناختی همواره از مهمترین چالش های این حوزه بوده است^(۳) و شاخص های ارائه شده توانسته اند به سنجش کیفی دقیق و همه جانبه بروندادهای علمی پژوهشگران پردازنده. برای مثال، شاخص اج مهمترین و پر کاربردترین شاخص موجود است و تمامی شاخص های ارائه شده بعدی مبتنی بر این شاخص بوده و در تکمیل آن ارائه شده و هدف شان ارزیابی کمی بروندادهای علمی پژوهشگران می باشد^(۴).

اما از معایب این شاخص آن است که با گذشت زمان از انتشار یک مقاله، پیوسته افزایش یافته و هرگز با افزایش طول عمر مقاله کاهش

علم سنجی اکنون به یکی از متدائل ترین روش های ارزیابی فعالیت های علمی و مدیریت پژوهش در جهان تبدیل شده است. بررسی کمی تولیدات علمی، سیاست گذاری علمی، ارتباطات علمی دانش پژوهان، طرح نقشه معرفت شناختی و علمی حوزه های مختلف دانش، ترسیم نقشه علم و غیره برخی از موضوعات این حوزه هستند^(۱).

نظریه پردازان این حوزه معتقدند که علم سنجی بر مطالعه چهار متفاوت اصلی استوار است: پدیدآورندگان، انتشارات علمی، استنادها و ارجاعات^(۲). ضریب تأثیر (Impact Factor)، شاخص فوریت (Immediacy Index)، شاخص کهنه^{گی} و نیمه عمر متون (Half Life) از مهمترین شاخص های سنتی علم سنجی هستند. با توجه به دیدگاه برخی از پژوهشگران مبنی بر نادیده گرفته شدن کیفیت پژوهش در این نوع شاخص ها، به مرور زمان، شاخص های جدیدی، مانند هیرش یا

آوری داده ها از فرم جمع آوری اطلاعات متناسب با اهداف پژوهشی و مشتمل بر متغیرهای مانند تعداد واژه های کلیدی و نسبت کلیدواژه های تکراری یا متراffد استفاده شده است.

لازم به ذکر است که در این مطالعه، نسبت کلید واژه های تکراری یا متراffد به کل کلیدواژه های به کار رفته در انواع مقالات یک مؤلف در بازه زمانی مورد نظر در حکم معیار تشابه موضوعی مورد استفاده قرار گرفته است. به منظور پردازش داده ها از شاخص های آمار توصیفی و تحلیلی در سطح معناداری ($p < 0.05$) استفاده شد. پژوهشگران با استفاده از سرعونان موضوعی پژوهشی (Medical Subject Heading) که ساختاری (Me

مقالات را از لحاظ هم موضوعی مورد قضاوت قرار داده اند.

یافته ها

یافته های حاصل از پردازش داده های مربوط به ۱۷۷ مقاله بین المللی نمایه شده در پایگاه استنادی WoS، از سوی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی بابل طی سال های مورد بررسی نشان داد که در ۹۰ مقاله منتشره (۷۰٪)، نویسنده اول آن از اعضای هیات علمی این دانشگاه بوده اند. سایر اطلاعات توصیفی در جدول ۱ ارائه شده است.

پردازش داده های مربوط به وضعیت مقالات بین المللی از سوی نویسنده ای با بیش از یک مقاله و نفر اول آن، طی دوره زمانی مورد نظر نشان داد که در این دوره شش ساله، ۲۵ تن از اعضاء هیات علمی دانشگاه دارای مقالاتی بیش از یک عنوان در مجلات ایندکس شده در پایگاه ISI بوده و در مجموع ۶۷ عنوان مقاله توسط آنان به چاپ رسیده است. کمترین و بیشترین تعداد مقالات به ترتیب ۲ مقاله (۱۲ مورد) و ۵ مقاله (۱ مورد) بوده است (جدول ۲).

همانگونه که پیشتر گفته شده، هدف این مطالعه، بررسی وضعیت تکرار واژه های کلیدی بعنوان یک معیار کیفی و ارزیابی وضعیت یکسانی یا تشابه موضوعی پژوهش ها توسط محققین بوده است. پردازش داده ها از این دیدگاه نشان داد که در مجموع ۳۰۰ واژه بعنوان کلمات کلیدی از سوی محققین دانشگاه علوم پزشکی بابل در مقالات فوق مورد استفاده قرار گرفته (بطور میانگین ۴/۴ واژه در هر مقاله) که از این تعداد، ۲۱ واژه برای ۴۶ مرتبه بطور تکراری مورد استفاده قرار گرفته است. (میانگین ۲/۱ مرتبه).

این وضعیت (استفاده از واژه های تکراری) به نسبت کل واژه ای مورد استفاده گویای مقدار برابر با $0/0.7$ بوده است. به عبارتی دیگر، تنها ۷ درصد از واژه های کلیدی مورد استفاده در مقالات، بصورت تکراری مورد استفاده قرار گرفته است.

پردازش آماری داده ها با توجه به متغیر مورد نظر و تعداد مقالات منتشره از سوی اعضاء هیات علمی نشان داد که همبستگی خطی معکوس و معناداری بین تعداد مقالات هر مؤلف با تعداد و نسبت واژه های تکراری مورد استفاده اش بعنوان واژه های کلیدی وجود داشته است که مقدار ضریب همبستگی آن برابر با -0.963 و $=0.37$ بوده است.

نمی یابد(۵). در این شاخص به تعداد نویسندهای مقاله (۲) و طول مدت زمان کاری هر پژوهشگر (۱) توجه نمی گردد.

همچنین با وجود محبوبیت روش های مذکور، چنین سیستم های ارزیابی مبتنی بر ارجاعات دارای نقاط ضعفی هستند که به ویژه در مواردی که قصد بر ارزیابی خود محقق باشد، نمود می یابند.

از جمله این ضعف ها آن است که چون مقالات علمی معمولاً چندین نویسنده دارند، اختصاص سهم واقعی هر یک از آنان در کار علمی بسیار دشوار و پیچیده است(۶). اگرچه شاخص های مکمل دیگری چون M (که به طول دوره کاری محقق توجه دارد(۷)، G و H^2 (که به مقلاطی که بیشتر استناد دریافت کرده اند وزن بیشتری می دهند(۸) و A که به سایر مقلاطی که مورد استناد واقع نشده اند نیز توجه دارد(۹)، برای تکمیل شاخص های قبلی پیشنهاد شده اند، اما هیچکدام از آنها به هم موضوعی مدارک منتشره پژوهشگر و تحقیق پیرامون پیوستگی و همسویی پژوهش های انجام شده توسط یک محقق توجه نکرده اند.

نگارندگان این مقاله بر این باورند که در کنار کلیه شاخص های کمی مذکور، یکی از ملاک های مهم در ارزیابی کیفیت فعالیت پژوهشی، تشابه موضوعات تحقیقی و یا همسویی کلیدواژه ای در پژوهش هایی است که یک محقق انجام داده است. به عنوان نمونه، مهم است بدانیم نویسنده ای که از لحاظ فراوانی تولیدات علمی در دوره ای معین مثلاً دارای ۱۰۰ مقاله است، چند عنوان آن در ارتباط با یک موضوع خاص نوشته شده است. بدینهی است که هرچه نسبت پژوهش های انجام شده در یک راستا و پیرامون یک موضوع بیشتر باشد، این پژوهش ها به نتایج دقیق تر و موثرتری انجامیده و برای مجامعت علمی پذیرفتی تر است. به نظر می رسد، یکی از راه های برآورد تشابه موضوعی پژوهش ها، واژه های کلیدی تکرار شده یا متراffد مورد استفاده در مقالات مختلف یک نویسنده است.

چون علیرغم اهمیت تخصص گرایی در حوزه های علمی، تشابه موضوعی در شاخص های علم سنجی فعلی، مطرح نشده است. پژوهش حاضر با هدف تعیین میزان تشابه موضوعی پژوهش های محققان دانشگاه علوم پزشکی بابل، این معیار را به عنوان ابزاری جهت ارزیابی کیفی فعالیتهای پژوهشی معرفی و مورد واکاوی قرار داده است. لازم به ذکر است که بخشی از یافته های این پژوهش در قالب مقاله ای تحت The Subject Sameness Index: a new European European scientometric indicator در سال ۲۰۱۳ به چاپ رسیده است.

مواد و روش ها

این مطالعه به صورت مقطعی و توصیفی-تحلیلی برای یک دوره شش ساله، از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰ میلادی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش را مقالات منتشره اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی بابل (۹۲٪ دانشکده پزشکی و ۸٪ دانشکده دندانپزشکی) تشکیل داده اند. در این مطالعه فقط اعضای هیات علمی که هم نویسنده اول و هم بیش از دو مقاله در WoS داشته اند، مورد ارزیابی قرار گرفته اند. به منظور جمع

جدول ۱. توزیع فراوانی مقالات منتشره در پایگاه WoS و میانگین متغیرهای مورد بررسی در مقالات اعضاء هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی بابل طی سال های ۲۰۰۵-۲۰۱۰ میلادی

سال	مقالات فراوانی	مقاله اول فراوانی نویسنده	میانگین تعداد نویسنده گان هر مقاله	میانگین کلیدوازه ها
۲۰۰۵	۴	۴	۴/۸	۳/۳
۲۰۰۶	۴	۱	۱۵/۳	۶/۳
۲۰۰۷	۲۱	۱۷	۴/۴	۴/۷
۲۰۰۸	۲۳	۱۵	۶/۹	۴/۴
۲۰۰۹	۲۵	۲۴	۴/۵	۴/۲
۲۰۱۰	۴۰	۲۹	۵	۵
کل	۱۲۷	۹۰	۵/۴	۴/۶

جدول ۲. توزیع فراوانی مقالات بین المللی (ISI) و تکرار واژه های کلیدی آنها در اعضاء هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی بابل طی سال های ۲۰۰۵-۲۰۱۰ میلادی

کل	هر مولف	تعداد مقالات	فراوانی های تکراری	مقالات دارای واژه های تکراری	مجموع واژه های تکراری به ازاء هر مقاله (%)	مشاهده تکرار واژه	عنوان
۵	۱	۱	۲	۱۲	۲۰	۰/۸۳	۰/۸۳
۳	۱۰	۱۰	۶	۲۴	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۷۷
۴	۲	۲	۱	۱	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۵
۲	۲	۲۵	۱۱	۴۶	۰	۰	۰

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش که با هدف امکان بهره گیری از واژه های کلیدی این پژوهش را کیفی پژوهش های محققین علوم پزشکی انجام پذیرفت، نشان داد که با افزایش تعداد مقالات محققان دانشگاه مورد بررسی، نه تنها شاهد افزایش کلیدوازه های موضوعی تکراری یا مترادف در مدارک منتشره از سوی آنان نبوده ایم، بلکه بر عکس، از میزان استفاده از واژه های تکراری به ازای هر مقاله در مورد مؤلفانی که مقالات بیشتری داشته اند، کاسته شده است.

مشاهده همبستگی خطی معکوس و معنادار آماری بین این دو متغیر (۰/۰۳۷، $p=0/۰۹۶۳$)- این نکته را تایید می کند. بنابراین، یافته های اخیر حکایت از آن دارد که در یک قضاوت کلی، محققان با تجربه و صاحب تالیف بیشتر، به پژوهش در باب یک موضوع کمتر پرداخته و طی سال های مورد بررسی، موضوعات پژوهشی و آثار بین المللی آنان به موضوعات نسبتاً "متفاوت و پراکنده ای اختصاص یافته است.

گرچه به دلیل مزایای شاخص اج نسبت به سایر ابزارهای کتاب سنجی، این شاخص به عنوان یک ابزار مهم برای سنجش بروندادهای علمی محققان در جامعه علمی مورد پذیرش قرار گرفته، اما هنوز در مورد اعتبار قطعی این شاخص در محاذل علمی بحث و جدل های فراوانی است(۱۰). همان گونه که در قسمت مقدمه آمده است، برای رفع تعدادی از معایب شاخص اج، ابزارهای مکملی معرفی شده اند که هیچ یک از آنها جایگزین مناسبی برای شاخص اج نبوده و همه آنها تنها بصورت

پیشنهادی برای رفع قسمتی از معایب شاخص اج ارائه شده اند. برای مثال پارامتر m که توسط خود هیرش و با هدف تاثیر طول دوره کاری نویسنده گان در محاسبه شاخص اج معرفی شد(۷).

Egghe نیز برای رفع بخشی دیگر از ایراد شاخص اج، شاخص g را پیشنهاد کرد؛ نظریه او بر این اصل استوار بود که یک شاخص خوب باید عملکرد مقالات بر جسته یک محقق را نیز نشان دهد. در شاخص او برخلاف شاخص اج به مقادی که بیشتر مورد استناد قرار گرفته اند وزن بیشتری داده می شود(۱).

شاخص های دیگری نیز در تکمیل شاخص g مانند h^2 و a و r توسط اندیشمندان ارائه گردیده(۴) که همه آنها به وزن دهنی مقالات پر استناد توجه کرده اند. بنابراین دیگر شاخص ها توانستند با وزن دهنی به مقالات پر استناد بخشی از ضعف شاخص اج را که بی توجهی به این مقوله بوده، برطرف نمایند. البته در هیچ یک از شاخص های ذکر شده به هم موضوعی و تشابه موضوعات پژوهشی توجه نشده است.

لذا با توجه به تجربیات مؤلفان این مقاله، مشاهده نوعی پراکندگی در فعالیت های علمی پژوهشگران حوزه پزشکی، ما را بر آن داشته تا به بررسی تشابه و همسانی موضوع پژوهش ها بعنوان عاملی مهم در دستیابی به دانشی دقیق تر و یافته هایی پذیرفتی تر برای مجتمع علمی پرداخته و از سویی توجه صاحب نظران حوزه علم سنجی را به اهمیت چنین مقوله ای در ارزیابی های علمی معطوف داریم.

- با توجه به یافته های این پژوهش و نیز بحث های نظری موجود در خصوص اهمیت تخصص گرایی در دنیای امروز و لزوم توجه پژوهشگران به زمینه های موضوعی خاص(۱۱)، لازم است علاوه بر توجه به شاخص های کمی چون تعداد مقالات، تعداد استناد و غیره، به تعداد مقالات هم موضوع پژوهشگر در طی دوره کار علمی وی نیز توجه شود و آن را به عنوان ضریبی در سنجش ارزیابی کیفی بروندادهای علمی و پژوهشی وی لحاظ نمود؛ چرا که آسیب های مختلفی در کمین فرایند تولید علم نشسته است که از آن جمله می توان به تولید علم از روی وظیفه رسمی و نه برجسب نیاز، تولید علم در قالب فرایندهای عادتی و انفعائی، تولید علم صرفاً به خاطر تولید علم و مانند آنها اشاره کرد(۱۲) که پراکنده کاری پژوهشگران در کار علمی از عواقب این آسیب ها می باشد.
- بنابراین، اگر شاخص های دقیقی برای سنجش پژوهش ها نداشته باشیم، بعد نیست چنین آسیبی به تولیدات علمی وارد آید. با وجود ویژگی ارزشمند و سادگی استفاده از کلید واژه های موضوعی بنویان ابزاری جهت ارزیابی کیفی پژوهش ها، و از سویی امکان بکارگیری از این روش بنویان ابزار جالبی جهت بررسی گستره پژوهش های انجام شده توسط یک فرد این پژوهش ذکر موارد زیر لازم به نظر می رسد. در انجام این بررسی مواردی چون:
- احتمال خطا در جمع آوری واژه ها (اینکه کلید واژه ها به طور کامل دریافت نشده باشند)،

References

1. Egghe L. Theory and practice of the g-Index. *Scientometrics*, 2006; 69(1): 131-52.
2. Schoepflin U, Glanzel W. Two decades of "scientometrics": an interdisciplinary field represented by its leading journals. *Scientometrics*, 2001; 50 (2): 301-12.
3. Hood WW, Wilson CS. The literature of bibliometrics, scientometrics, and informetrics. *Scientometrics*, 2001; 52(2): 291-314.
4. Mirzaei A, Mokhtari H. H-Index: New approach in Assessment of the Researchers scientific outputs. *Faslnameh-Ketab*, 2007; 18(3): 107-14. Available at: <http://www.ensani.ir/storage/Files/20120329124258-2152-249.pdf>. [In Persian]
5. Hirsch JE. An index to quantify an individual's scientific research output. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 2005; 102(46): 16569-72.
6. Omrani E. Review of Evaluation indicators of research output. *Faslnameh-Ketab*, 2007; 18(3): 157-76. Available at: <http://www.ensani.ir/storage/Files/20120329124301-2152-253.pdf>. [In Persian]
7. Braun T, Glanzel W, Schubert A. A Hirsch-type index for journals. *The Scientist*, 2005; 19 (22): 8.
8. Jin B. H-index: an evaluation indicator proposed by scientist. *Science Focus*, 2006; 1(1): 8-9.
9. Burrell QL. On the h-index, the size of the Hirsch core and Jin's A-index. *J of Informetrics*, 2007; 1(2):170-7.
10. Bornmann L, Marx W, Gasparyan AY, Kitas GD. Diversity, Value and Limitations of the journal impact factor and alternative metrics. *Rheumatol Int*, 2012; 32(7): 1861-7.
11. Saebi M. Trends and challenges in human resource management in public sector. *Modarres*, 2002; 26(3): 67-82. Available at: http://www.sid.ir/fa/VEWSSID/J_pdf/53413812605.pdf. [In Persian]
12. Kalil A. The role of social science in welfare reform. *Analaysis of social issues and public policy*, 2001; 1(1): 183-5.
13. Krell FT. The Subject Sameness Index: do author-provided keywords extracted from bibliographic databases provide comparable data? *European Science Editing*, 2013; 39(1): 5.

Qualitative evaluation of research activities using the same keywords

Received: 10 March 2014

Accepted: 24 May 2014

Tirgar A (PhD)^{1*}Yaminfirooz M (PhD)²Dehghan Z (MA)³

Abstract

Background and aim: Various scientometric indicators have been developed for quantitative and qualitative evaluation of scientific output. Each of these indicators has its own weaknesses and strengths. The study aimed at using the keywords as a qualitative evaluation instrument in research of many scholars of Medical Sciences University.

Material and methods: This study was conducted as a cross-sectional study within a 6-year period (2005-2010). The research population included all papers published by faculty members of Medical Science University of Babol who were as the first/corresponding authors with at least 2 papers and these indexed articles in periodicals published in WOS during this period. The data were collected by means of a tailor-made data collection sheet. The repeated or synonym keywords were collected from different papers of an author and were analyzed in terms of repetition for qualitative evaluation of the research of every scholar. The data were analyzed by using descriptive statistical indexes and statistical software spss version16.

Findings: During this period, 127 articles have been indexed in WoS database from researchers of this University. in 11 articles of 300 words, 21 repeated words or synonyms were used by 25 researchers who had two or more than two papers. By considering these findings, the overall ratio of articles with repetitive keywords was 16% and the proportion of repeated keywords to whole words was 7%.

Statistical processing of the data using linear regression indicates an inverse relationship between the number of articles of each author and repeated keywords or synonyms in his/her articles. So, by increasing the number of articles for every author from 2 to 5, the repeated words in per article were decreased to 0/83, 0/77, 0/25 and finally zero, respectively.

Conclusion: low rate of the same keywords and synonyms in the articles of one researcher may be a sign of dispersion and lack of coordination in research activities. Therefore, regarding the coordination and concentration of the subject in scientific activities is very important in assessing the quality of research and researchers.

Corresponding Author:

Tirgar A

Department of Social Medicine,
Faculty of Medicine, Babol
University of Medical Sciences,
Ganj Afroz Avenue, Babol, Iran.

Email:

aramtirgar@yahoo.com

Keywords: Scientometric indicators, Researchers, Scientific outputs, Keywords